

UNITÁRIUS ÉLET

IV. ÉVFOLYAM, 8. SZÁM.

1950. AUGUSZTUS 15.

„Az egyszerű népek legelőször munkálkodjanak abban, hogy hív pásztoruk legyen, ki mind tudományában, mind kegyes életben próbált legyen. Kit szorgalmasan és kívánsággal hallgassanak. Először valamit mond és valamit tanít, nyilvánvalóan az Istennek ígéjével megbizonyítsa. Másodszor meg kell látni, miképen rendelte az ő maga életét és az ő házában valókét. Utólszor szükség, hogy az ő hitének bizonyágtétele nyilván legyen, hogy hitünket jó cselekedetekkel megbizonyítsa.“
(Dávid Ferenc: Rövid magyarázat.)

„Szükség néktek újonnan születnetek.“

(Ján. 3. r. 7. v.)

Jézus az élet törvényének való engedelmségre figyelmeztette az öreg Nikodémust, ki életét farizeus társaival együtt régi, megkövesedett keretek között akarta leélni.

Az élet egy állandóan változó, fejlődő folyamat. A világ képe ma nem olyan, mint tegnap volt és holnap ismét más lesz. Aki az élet törvényeinek engedelmeskedik, sorsának Isten segítségével ura lehet. Aki pedig nem engedelmeskedik, azt a sors eltapossa, mert az élet nálunk nélkül is, ellenünk is, eltaposztatásunk árán is változik, fejlődik. A fejlődés törvényével való szembehelyezkedés mindig megbosszulja magát, az egyes emberek és a társadalom esetében egyaránt.

Az emberiség azért került katasztrófális helyzetbe, mert az élet törvényeinek nem engedelmeskedett. Hogy csak egyet említsünk, nem orvosolta idejében azokat a szociális bajokat, melyeknek megoldatlansága belső törvényszerűség erejével hozza mindig a forradalmakat és a háborúkat.

Az öreg Nikodémus nem értette Jézus tanácsát és ezt kérdezte tőle: „Mi módon születetik az ember, ha vén? Vajjon bemehet-e az ő anyjának méhében másodszor és születetik-e?“ Jézus pedig ezt felelé: „Bizony, bizony mondom néked, ha valaki nem születik víztől és lélektől, nem mehet be az Isten országába.“ Ebből világos, hogy az élet törvénye lelki megújulás és hogy Isten országa a lelkileg megújult emberek társadalma.

A lelki fiatalság természetesen független az évek számától. Vannak koravének, vannak örök fiatalok. A világ a fiatalok lelkén keresztül újul meg. Nem üres frázis, de az élet természetes törvénye az is, hogy a holnap világa olyan lesz, amilyenek azt a mai fiatalság álmodja és akarja.

A jövő szempontjából a legfontosabb munkát mindenestre azok végzik, akikre az ifjuság lelke bízott: népnevelők, tanítók, tanárok, lelkipásztorok.

Feladatuk, hogy az Isten képére és hasonlatosságára teremtett emberben meglássák, felébresszék, kifejlesszék és tudatosítsák azokat a lelki és testi erőket, melyekkel az új nemzedék a fejlődés törvényének engedelmeskedve, új világot építhet a maga számára.

„Szükség néktek újonnan születnetek!“ Az Úr Jézus figyelmeztetése mindenkinek szól, mint egykoron Nikodémusnak, mert amiképpen azt már Nikodémusnak is megmondotta, az új világot, Istennek országát, az igazság, a szeretet és a béke világát csak a lélekben újjászületett emberek látják meg.

Dr. Csiki Gábor.

ÁHITAT.

(315. sz. ének.)

Hozzád jövünk, óh, nagy Isten,
Imánk hozzád vezet,
Te alkotád hatalmaddal
A földet és eget.
Hogy megtartottad életünk
És minden jót adtál nekünk,
Hálaimánk, im, felzendül,
S az égbe fel, hozzád repül.

IMA

Végtelen jóságú Isten, kinek köszönhetem életemet, ki gondot viselsz reám, legyen áldott a Te szent neved a hitért, mely megtart, mely hozzád kapcsol, a munkáért, mellyel építetek és nemesülök és a kenyérért, mely testemet táplálja. Legyen áldott a Te szent neved, hogy adtál nekünk útmutatást Jézusban. Segíts, hogy tanításait lelkembe zárjam, hogy azok által épüljek. Segíts, hogy az igazságot megismerhessem, hogy annak ereje által életem célját: az igaz és jó embert önmagamban megépíthessem.

Amen.

VALLÁSOM ÉRTEKE.

János ev. 8. r. 31—32. vers.

„... Ha ti megmaradtok az én beszédemben, az én tanítványaim vagytok; És megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká tesz titeket.“

Velünk született tulajdonságunk, hogy szüntelenül keressük az igazságot. Ebben a roppant sokoldalú és munkaterületű életben csak akkor lehetünk boldogok, ha minden körülmények között képesek vagyunk igazság szerint élni, szólni, ítélni, választani és cselekedni.

A mi unitárius vallásunk tanítása szerint leg súlyosabb és legalapvetőbb igazság az, hogy van Isten. Minden életnek ez az igazság az alapja, a gyökere. Ennek a legnagyobb életrealitásnak a bennünk létele nélkül, hitünk szerint, olyanok vagyunk, mint a gyökerestől kitépett fa, mint a napfény nélküli föld.

Az igazság kútforrása maga az Isten, ki Jézus tanítása szerint nekünk Atyánk. Isten, mint szerető jó Atyánk, kifogyhatatlan az ő gazdag áldásaiban, melyeket nekünk tartogat, nekünk kínál. Lelkünket ki kell tárnunk előtte, meg kell gazdagodnunk vele. Ezáltal több lesz bennünk az igazság megérzéseinek, vagy éppen meglátásainak képessége.

Jézus élete a legszebb példaadás arra nézve, hogy az ember milyen magasságokba emelkedhetik, milyen értékes lehet, ha Istent szereti és tiszteli, ha Isten után vágyakozik, ha Istent keresi és megtalálja; ha Istent magunkba hordozzuk. Jézus példájának követése a legbiztosabb út, Jézus tanítványává lenni a legelemibb kötelességünk, ha meg akarjuk ismerni az

Bethlen Gábor és az unitáriusok

Bethlen Gábor korát a XIX. század utolsó tizedeiben Szilágyi Sándor történettudós derítette fel s adta ki az idevágó iratokat számos kötetben. A református egyház történészei ki is használták ezt az új anyagot a maguk javára. Találtak a rengeteg akta között egy Bethlen gyilatkozatot, amely szerint Bethlen nem szerette az unitáriusokat. Egy olyan elismerten ravasz diplomatánál azonban, mint Bethlen Gábor volt, azt kell tudni, hogy mikor és kinek tette ezt a nyilatkozatot. Akkor tette, mikor a katolikus II. Ferdinánddal tárgyalt arról, hogy a császár leányát elveszi feleségül, ez lesz a vele való kibékülés záloga. Ez 1624-ben volt s a nyilatkozatot a szintén katolikus Eszterházy nádor hozzáküldött követe előtt tette. A tárgyalások ha sikerre vezettek volna, akkor lehet, hogy csakugyan fellépett volna az unitáriusok ellen, hogy kedvét keresse a császárnak. Azonban tudvalevőleg a tárgyalások meghiusultak s Bethlen mindvégig a protestáns táborban maradt s továbbra is felhasználta otthon, a diplomáciában s a háborúban az unitáriusokat. Mert akkor még számos unitárius főúri és nemesi család volt Erdélyben, akik Erdély kormányzásában jelentékeny szerepet vittek.

Legnagyobb szerepet közülök *hidvégi Mikó Ferenc* vitte, aki még fejedelemsége előtt bizalmas embere volt Bethlennek s mindvégig hűségesen kitartott mellette. Legjellemzőbb viszonyukra Bethlen végrendelete. Ebben az ország kormányát feleségén s öccsén, Istvánon kívül két kreatúrájára, Kovacsóczy Istvánra és Mikó Ferencre hagyja. Mikó Ferencre bízta feleségét már Báthori Gábor idejében is, mikor ő a törökökhöz volt kénytelen menekülni, majd második felesége, Brandenburgi Katalin megkérése ügyében őt küldte ki Németországba. Mikó volt Bethlen főudvarmestere, udvari tanácsosa, kincstárnoka, Csíkszék főkapitánya, szóval elhalmozta állásokkal; számtalanszor küldte követségbe Konstantinápolyba, Bécsbe, stb.

De nemcsak Mikó volt az unitáriusok közül bizalmas embere. Az volt Balásy Ferenc, Kamuti Farkas, Bethlen Ferenc, Dániel Mihály és sokáig Péchy Simon is. Az udvarhelyszéki főkapitány szentdemeteri *Balásy Ferenc* fontos szolgálatokat tett neki, mint török követ. Egyszer a töröknél Konstantinápolyban kezeséget vállalt uráért, hogy amit ígért, teljesíti s addig fogságban maradt ott. És ezt a szolgálatot, amit a „jámbor“ Balásy (így nevezi őt Toldalagi Mihály követtársa) Bethlennek tett, ő elfelejthette-e? Hiszen akkor fejedelmi trónja forgott kockán. *Kamuti Farkas* is tanácsosa és Torda megye főispánja volt s számos alkalomkor főkövete a császárhoz és másokhoz. Szekfű Gyula Bethlen Gáborról szóló életrajzában Kamutit tévesen katolikus vallásúnak mondja, mikor 1624-ben Bécsben történt tárgyalásaik Pázmánnyal, Eszterházyval említi. Hogy Kamuti unitárius volt, kolozsvári levéltárunkban több adat bizonyítja. Ezekből itt csak azt említem, hogy az Unitárius Egyház temette őt el birtokán, Torda-Szentlászlón.

Sajnos, mi *sohasem* tártuk fel idáig az unitáriusok nagy szerepét Bethlen korában. Erre még csak azt hozom fel, hogy 1620-ban a besztercebányai országgyűlésre az erdélyi rendek képviselőjében három követ ment, úgymint Kamuti Farkas, Kornis Ferenc és egy szász. Tehát két unitárius képviselte Erdélyt azon a nevezetes gyűlésen, amely Bethlent magyar királlyá választotta, mivel Kornis Ferenc, Udvarhelyszék királybírája is unitárius volt.

Bethlen Gábor a korát meghaladó szabadelvű gondolkodásával — mint ezt a kortársai is megírták — vallási megkülönböztetés nélkül alkalmazott szolgálatában mindenkit, ha megfelelő képességeit tapasztalta. Természetesen azonfelül politikailag is megbízhatónak kellett lennie az illetőnek. A katolikusokban kritikus időkben nem bízhatott, aminthogy például a katolikus Kornis Zsigmondot a császár által támoga-

igazságot, mert a jézusi út egyben az Isten felé vezető utat jelenti. Ezen az úton haladva, mind többet és többet ismerünk meg az igazságból: — Istenből.

Unitárius Anyaszentegyházunk a jézusi kereszténység hamisítatlan hirdetése által, a vallásos hit ápolásával arra igyekszik látva maga előtt az élet célját —, hogy az ember lelki talaját előkészítse, az ember képességeit felfokozza az igazság megismerésére. Hosszú évszázadokon keresztül az emberiség annyit volt képes megismerni az igazságból, amennyire testi, lelki, szellemi képessége az Istenhez kapcsoló hit ereje által elő volt készítve, meg volt művelve. A kereszténység, Isten akaratából, Jézus tanításai és tevékenysége által, hatalmas lendítést adott az emberiségnek arra nézve, hogy milyen módon teheti gazdagabbá önmagát, miként teheti alkalmasabbá testi, lelki, szellemi képességeit az igazság fokozottabb felismerésére. S ha a kereszténység kiteljesedik bennünk, eljutunk a mai emberiség által egyáltalán elérhető teljes igazsághoz.

Az igazság felderítésére ma számtalan eszközt használ az ember. De bármit használ, minden csak eszköz. Eszköz a kétféle munka és a lelki, szellemi munka egyaránt. Eszköz a művészet, a filozófia, a természettudományok gazdag tárháza és eszköz maga a vallás is. Mihelyt azonban eszköz voltukról megfeledkezve, öncélúvá válnak elveszítik létjogosultságukat, téves utakra lépnek s ilyen esetekben nem töltik be a különben bennünk lévő erkölcsi követelményt: az általuk feltárt, létre hozott eredmények az élet békés építését és nem rombolását kell, hogy szolgálják.

A vallás, mely az evangélium alapján áll s az egyház, mely ezt hordozza, így a mi Unitárius Anyaszentegyházunk is — ezen keresztül minden jó unitárius ember — legszebb hivatásának tekinti, belevinni a mindennapi életbe, az emberi lelkekbe a jézusi kereszténységből folyó azon vallás erkölcsi életerőket, melyek az emberiség tekintetét az igazság kútforrása: Isten felé fordítják és az emberi munka által megteremtett eszközöket az élet építésére használják fel.

A vallásnak ez a szerepe. Unitárius Anyaszentegyházunknak ez a feladata óriási jelentőségű: hozzásegít az igazság teljesebb felderítéséhez, megismeréséhez, közelebb visz Istenhez.

Jézus szavaira figyelmeznünk és megtartani: „... Ha ti megmaradtok az én beszédemben, bizonytalanság az én tanítványaim vagytok; És megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká tesz titeket.“ — az élet fejlődése szempontjából nagy fontosságú. Hozzásegít az igazság megismeréséhez és az „igazság szabadokká tesz.“ Micsoda nagy életszükséglet ez?! Olyan erősnek, olyan felvértezettnek, testiekben, lelkiekben, szellemiekben olyan egészeknek, olyan teljesnek, olyan öntudatosnak lenni, hogy az igazságot hordozni képesek legyünk, hogy az igazság legyőzhetetlen ereje bennünk meglegyen. Az igazság ugyanis erő. Ez az erő szabadokká tehet minket., felszabadíthat temérdek külső és belső kötöttség, gátlás alól. Ha ismerjük az igazságot, érette szabadon tudunk cselekedni. Nem befolyásol egyéni érdek, nem anyagiak, nem érzelmi hullámváltozás, nem gondolatváltozás, nem ilyen, vagy olyan tekintet: el nem tántorít semmi. Az igazság ismeretében, annak erejével, egyetemes diadaláért, mindent meg tudunk tenni — szabadon.

Az igazság ismerete és ereje meg volt Jézusban. Milyen szabadon, milyen tétovázás nélkül, milyen magabiztosan, milyen fenkölt nyugalommal tudott minden helyzetben utat mutatni és érette földi bírái előtt is megállani. És te, kedves atyámfia, meg tudnád tagadni azt, amiről Istenhez kapcsoló hited által meggyőződöttél, hogy igaz?! Bizvást nem! Sőt, azért boldog nyugalommal, magabiztosan ki mersz állni?

Unitárius Testvéreim! Jézus példaadó szavaival szólók hozzátok, intelkek titeket: „... Ha ti megmaradtok az én beszédemben, bizonytalanság az én tanítványaim vagytok; És megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká tesz titeket.“ Amen.

Bencze Márton.

tott Homonnai támadásakor fogságba tette többekkel együtt, mivel félt, hogy a katolikusok a néppárti Homonnaihoz csatlakoznak. A lutheránus szászok az egész fejedelmi korszakban közismerten megbízhatatlanok voltak, mivel inkább a német Habsburgokhoz húztak.

Politikailag megbízhatók tehát Bethlen szemében a reformátusok mellett csak az unitáriusok voltak, akik, mint ő, a török szövetségnek voltak következetes hívei. S mivel a reformátusok akkor nem rendelkeztek annyi világi tanult emberrel, amennyire az országnak szüksége volt, kényszerűségből is nagy befolyást kellett engednie az unitárius férfiaknak. Ilyenformán az a körülmény, hogy Bethlen szerette-e az unitáriusokat, mellékes dolog, a tény az, hogy politikája végrehajtásában nagy szerepük jutott az unitáriusoknak. Az unitáriusoknak ez a befolyása kedvező volt természetesen az egyházra nézve.

Ellene szól látszólag e megállapításoknak az unitáriusoknak Háromszéken történt erőszakos vizitációja a református püspök, Keserű Dajka által. Ezt a vizitációt az „Unitárius Élet” egy számában nemrégén tárgyaltam az egyház levéltárában levő egykoru jegyzőkönyv alapján. Ebből kitűnt, hogy Keserű Dajkának ez az erőszakos akciója távolról sem volt olyan nagyszabású, mint azt Uzoni Fosztó 150 évvel később feltűntette. Tudni kell még azt is, hogy Keserű Dajka ezt akkor hajtotta végre, mikor Pethlen Gábor 1619 augusztusától kezdődőleg nagy háborúját vi-

selte II. Ferdinánddal szemben s két és féleven keresztül egyhuzamban távol volt Erdélyből. Bizonyára az unitáriusok megnyugtatóira irányult az 1622-ben hazatért fejedelemnek az a gesztusa, midőn az elhunyt Mikó György helyébe, aki Keserűi egyik világi kísé-
rője volt a háromszéki vizitációjában, az unitárius Dániel Mihályt nevezte ki Háromszék főkirálybírá-jává. S ezzel az unitáriusok további zaklatásának útját vágta.

Hogy a református egyház lassankint fölébe kerekedett Erdélyben az unitáriusoknak, annak több oka volt. Így az olyan üldözések is, mint a Keserűi Dajkáié, továbbá a főurak áttérése, valamint a belső vi-szályok.

De természetes oka is volt, például, hogy a református fejedelmek bőkezűleg támogatták a református egyházat iskolák állításával, papok külföldön nevelésével, egyes eklézsiák segélyezésével. Az Unitárius Egyház egyetlen kolozsvári főiskolája pedig annyi papot se tudott képezni, hogy minden eklézsiát el tudjon látni pappal. Így foglalta el sok eklézsiánkban az unitárius pap helyét a református. Bethlen Gábornak saját egyháza javára tett alapítványairól, intézkedéseiről minden történelmi kézikönyv megemlékezik. A többi egyházakat ő nem bántotta, a sajátját azonban minden erejével előre vinni igyekezett — ez volt az ő politikája egyházi téren.

Botár Imre.

HIREK

Augusztusi kalendárium

Augusztus 9-én, 1835-ben született a szolnokdobokai Alparét községben Ferencz József püspök, aki 52 évig állott egyházunk élén. Lelkészi tanulmányainak befejezése után a göttingai és a berlini egyetemen folytatott tanulmányokat, majd több nyugati országban tett utazást. Hazatérése után Kolozsvárott tanári és másodpapi állásba nevezik ki. Az 1876. évi árkosi zsinat választotta püspökké a nagynevű népdalgyűjtő Kriza János püspök utódjává. 1925. évben megjelent „Emlékeimből” c. életrajzi feljegyzésében érdekesen emlékezik meg Ferencz József püspökké választásának előzményeiről. — „Krizsa János püspök temetésén a család óhajára a gyászimát én tartottam — írja a „Magyar Polgár” című lap hírvonatában a temetésről megemlékezvén, elég tapintatlanul, azt írta: „Ferencz József eltemette elődjét.” — amiért én ezért az író meg is szólítottam, mert igazán rossz néven vettem tőle, hogy miért avatkozik bele egy püspök halálával abba, hogy ki lesz az utóda. De nevem, a lap útján csakugyan bejárta Magyarországot összes lapjait, ami inkább rosszul esett, minthogy örvendtettem volna rajta, mert Isten látja lelkemet, a püspökségről soha sem álmodtam.”

A Protestáns Egylet kecskeméti közgyűlésén lelkes korában tartott előadásáról egy klagenfurti protestáns lap a legnagyobb elragadtatással hangján emlékezik meg. „Az előadás — írja a lap — a magyar protestáns egylet történetében érdekes tükör lesz örökre feljegyezve. Aggok és ifjak óriási éljenzésbe törtek

ki, midőn a kitűnő szónok bevégezte megható szónoklatát.”

Kiváló szónoki tehetsége rendkívüli egyházkormányzói képességekkel párosult. Neve az unitarizmus fogalmával annyira összeforrt, hogy hitünket is nemes egyéniségén keresztül ismerte és becsülte az egyházunkon kívül álló világ.

Széleskörű irodalmi munkásságának nevezetesebb állomásai: „Unitárius Káté”, „Hittan”, „Unitárius Kistükör” című könyvei.

Félszázadot meghaladó püspöki szolgálata alatt több, mint másfélszáz papot szentelt fel és sokra megy azoknak a templomoknak a száma is, amelyek az ő szentelési aktusa során adták át szent rendeltetésüknek.

93 éves korában halt meg Kolozsvárott, a házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra, egész Erdély lakosságának — felekezetre és nemzetiségre tekintet nélkül — imponáns méretekben megnyilatkozó osztatlan részvétele mellett.

Dr. Gyetvay János vette át a vallás és közoktatásügyi minisztérium felekezeti főosztályának vezetését. Az új főosztályvezetőt hivatalbalépése alkalmából tisztelettel üdvözöljük.

Dr. Gyetvay János egyébként látogatást tett dr. Csiki Gábor püspöki helynöknél, aki az új főosztályvezetőt hivatalbalépésekor üdvözölte.

Korea harcban álló népének megsegítése érdekében a közelmúltban megtartott országos békegyűlés nagyjelentőségű gyűjtési mozgalmat indított.

Olvasóink — mint a múltban bármikor, ha áldozatkész segítségükre apelláltak — ebből a ma már hatalmas méretekkel öltött segélymozgalomból is hívték az őket illető részt.

Egyéves fordulóját ünnepeljük annak a nagyjelentőségű történelmi eseménynek, hogy a Magyar Népköztársaság alkotmányát 1949. évi augusztus 20-án törvénybeiktatták.

A Magyar Népköztársaság alkotmányáról szóló 1949. évi XX. t. c. kimondja, hogy a Magyar Népköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé. Ezt a hatalmat a város és falu dolgozói választott és a népnek felelős küldöttek útján gyakorolják. Az alkotmányban biztosított hatalomnak megingathatatlanul szilárd alapja s egyben záloga is az a csodálatraméltó erőfeszítés, amelylyel dolgozó népünk hazánk boldog, békés, szociális jövőjének felépítésén fáradozik.

A nép alkotmányának születési évfordulóján bensőséges, meleg érzésekkel fordulunk dolgozó magyar népünk felé s további gazdag eredményekkel biztató munkásságára Isten áldását kérjük.

Özv. Kovács Gáborné, boldogemlékű férje, néhai Kovács Gábor h. államtitkár hagyatékából több értékes könyvet ajándékozott egyházunknak. A jó Isten áldása legyen a nemesszívű adakozón

A PROTESTÁNS SAJTÓ HÍREI

Mátyás Ernő, a sárospataki ref. teológiai főiskola tanára 62 éves korában meghalt. Régi erdélyi református papicsaládból származott, pályafutását mint székelyföldi pap kezdte, később a kolozsvári ref. Teológiai Akadémia tanára lett. 1925 óta a sárospataki főiskolán az Újszövetség tudományának tanára volt.

Dr. Reök Ivánnak, az evangélikus egyház egyetemes felügyelőjének „Élet és Halál” c. könyve második kiadásban megjelent. Az érdekes munka bizonyára élénk viszhangra fog találni az olvasó közönség körében.

Rákospalotai híveink áldozatkész-sége értékes ezüst úrvacsorai ke-hellyel gazdagította a gyülekezetet. A művészi kivitelű, arannyal futta-tott kehelyből Bencze Márton lel-kész úrasztali szolgálata során a pünkösdi ünnepek alkalmából első ízben részesültek a hívek a szent vendégség gazdag áldásában.

Bogárdi István, a dunapataji egy-házközségnek hosszú éveken át volt gondnoka f. évi július 31-én 75 éves korában Dunapatajon hirtelen el-húnyt.

A hú sáfár, az áldozatkész és hithű unitárius mintaképe volt. Rajongó szeretettel szerette a gyermekeket. Sok elhagyott gyermeket karolt fel, nevelte őket és több esetben édes szülőikön túltevő áldozattal gondosko-dott taníttatásukról. Derűs családi otthona mindig nyitva állott a jó emberek előtt. Váratlan halála nagy veszteség a kis gyülekezetnek. Augusztus 2-án a reggeli órákban Dunapataj község lakosságának szo-katlan méretekben megnyilatkozó részvéte és az általa adományozott harang síró hangjának kísérete mel-lett temették el a dunapataji ref. temetőben. Emlékét a jóltevő uni-táriusok Pantheonjában őrizzük. Pi-henése legyen csendes. A bánatos özvegynek Isten adjon vigasztalást.

A Pestszentlőrinci Egyházközség augusztus havi gyülekezeti evangé-lizációját 6-án délután tartotta az áll. telepi gyülekezeti teremben. Szép számú közönség gyűlt össze a kezdési időre. A 77. dícséret elének-lése után Huszti János s. lelkész ol-vasott bibliát (János ev. XVII. rész és Máté ev. VIII. rész 27—29. ver-seit) Jézus főpapi imája és a tenger lecsendesítéséről szóló részeket. Utána Tordai Borbély Pál tanár afia olvasta fel: „Az isteni Gondviselés a hadifogságom útjain“ címen em-lékezéseit arról, hogy miképpen érezte a változó körülmények kö-zött Isten segítő kezét. Zamatos ma-gyarsággal írott és gondosan szer-kesztett előadásával közel egy órán át tartotta lelkünkét úgyszólván az isteni Gondviselés tenyerében. Sz. Tompa Márta szavalata jóltevő könnyekben vezette le lelkünk fe-szülttségét. Boldogoknak éreztük magunkat a megnyilatkozott kegye-lemért. A kispesti hívek által fel-szolgált teát és süteményt atyafisá-gos beszélgetés közben fogvasztotta el a lélekben gazdagodott népes gyülekezet.

HALÁLOZÁSOK.

Dr. Szent-Iványi Gábor volt há-romszéki felügyelő, gondnok afia Nagyenyeden elhunyt. Gyászoló családjával legyen az Úr kegyelme. Erdemes atyánkfia emlékét kegye-lettel őrizzük.

Elhaltak: Özv. Fazekas Lajosné, néhai nyárádszentmártoni esperes-lelkész özvegye, — Demény Andor, a kolozsvári egyházközségnek tb. keblitanácsosa, az E. Főtanács örö-kös tagja, — Pál István, az E. Fő-tanács örökös tagja, ny. vasúti fel-ügyelő.

ERDÉLYI POSTA.

Változások az egyházkörök ve-zetőségében: A kolozsdobokai egy-házkörben Dr. Abrudbányai Ede f. ü. gondnok lemondott, helyébe az egyházköri közgyűlés Báló János vasgyári munkás afiát választotta.

A székelykeresztúri egyházkörben a lemondott Gyarmathy Lajos f. ü. gondnok helyébe Lőrinczi Domokos székelykeresztúri gazdálkodót vá-lasztotta meg az egyházköri köz-gyűlés.

A kolozsvári unitárius teológiai fakultáson 1950 júniusában lelkész-képesítő vizsgát tettek szép ered-ménnyel az alábbi hallgatók, akik a következő gyülekezetekben telje-sítenek szolgálatot: Albert Attila: Csegez, Benczédi Ferenc: Tordát-falva, Eustya Albert: Vadad, Bottha Dénes: Bözöd, Máthé Ödön: Ko-rond, Kolcsár Sándor: Szabéd és Zi-hanyi József. Zihanyi József felnőtt korában tért át az unitárius val-lásra katolikusból. 1945-ben telje-sen elvesztette látását, de vakságból származó nehézségei ellenére is je-les eredménnyel végezte el theoló-giai tanulmányait. Mély vallásos meggyőződésű ember, aki mint missziós prédikátor több, mint egy-harmadát látogatta meg egyházköz-segeinknek.

Szakvizsgát a következők tettek, akiket dr. Kiss Elek püspök a kö-vetkező üresedésben levő egyház-községeikbe küldött ki: Kiss Jenő: Fogaras—Nagyszeben, Májay Endre: Torockó, Nagy Zoltán: Bördös, Pé-ter József: Sárd—Nagysolymos, Szabó Dezső: Lupény, Gál Jenő püspöki titkár.

Hittankönyv az általános iskolák I—II. osztályának unitárius tanulói számára, az illetékes hatóság enge-délye alapján a napokban hagyja el a sajtót. A hittankönyvnek — amelyet nagy gondnal és hozzá-értéssel Pethő István egyházköri fő-jegyző állított össze — forgalomba-hozataláról az Egyházköri központi iroda gondoskodik. A könyv egysze-rűségében és izléses kivitelében a „Műveltség“-nyomda, (VIII. József-u. 41.) szakmai színvonalát dicséri.

Rövid időn belül Ferencz József teológiai igazgatónak az Általános iskolák V—VI. osztályu tanulói ré-szére írt Egyháztörténelme is nap-világot lát, amelynek ismertetésére még visszatérünk.

R. J. Vipper professzor, szovjet történelem tollából: „A keresztény irodalom keletkezése“ címmel érde-kes könyv látott napvilágot. A mű-vet a „Társadalmi Szemle“ hasábjain Perényi József részesítette kritikai méltatásban.

Vipper a kereszténység keletke-zését a római birodalom keleti tár-tományaiban létezett zsidó vallási irányzatok egyesülésében látja.

A keresztény szó filológiai eredé-tének vizsgálata során megállapítja, hogy ez a kifejezés a legkorábbi ke-rcsntény munkákban ismeretlen. A II. század közepén fordul elő először Marcion „Apológiájában.“ Szerző a

legrégibb iratok egyikének tartja Hermas „Pásztor“-át, a második ilyen korai irat a „Didache“ néven ismert munka, mely szerinte szintén a zsidó felkelés előtt keletkezett.

Az első mű írója a kor tehetős középrétegének felfogását tükrözi és művelt közönséghez szól, a második a szegényebb kézműves rétegek fel-fogását tolmácsolja. Mindkét mű tartalma az erkölcsi tökéletesedés ajánlása, az örök életre vezető út keresése.

Az embernek ebben segítségre van szüksége. Itt iktatódik az Isten és emberek közé a közvetítő, ki az idők folyamán maga is Istenség rangjára emelkedik. A Didache-ban ezt a szerepet Jézus tölti be. Mind-két munka általában filantropikus nézeteket vall. Megtalálható bennük Isten mellett az Isten fia fogalma is, sőt a szentlélek is, mely a fiúval néhol összeolvad. A kereszténység fejlődésének vizsgálata során részle-tesen foglalkozik szerző az „Apoka-lipszis“ elemzésével is. Megállapítja, hogy ez a munka két teljesen két el-különíthető részre oszlik. A régebbi a tiszta zsidó felfogást tükrözi, a második rész már egy keresztény vonalon haladó zsidó ember műve, aki első helyre Jézust helyezi.

A keresztényi irányzat később, azonban teljesen elszakad a zsidók-tól és pacifista felfogásnak nyit te-ret. Ez az idő az utolsó zsidó felke-lés utáni kor (132—135). Ez vet vé-get azután a politikai messiánizmus-nak, a választott népet felszabadító profétában való hitnek.

Vipper a továbbiakban Engels kutatásainak eredményeire támasz-kodva Pál apostol leveleivel és az evangéliumokkal foglalkozik. Pál le-veleinek vizsgálata során Pál szemé-lyével is foglalkozik, akit költött sze-mélynek tart, mint ahogyan Jézus személyét is a mitológia birodalmába utalja.

Vipper megállapítása szerint kialakult egy másik irányzat is, amely Krisztus személyének törté-nelmesítésével, vagyis adott történelmi környezetbe való beállításával fog-lalkozik. Itt mutatja ki az evangé-liumnak Plutarchos műveitől való függését is. Megállapítja Vipper a legkorábbi keresztény iratok demo-kratikus motívumait, egyben rámu-tat arra, hogy az új testamentum bi-zonyos mértékig a keresztény tehe-tős konzervatív rétegek védőbástyá-jává vált a demokratikus megmoz-dulásokkal szemben.

Vipper röviden ismertetett művé-ben a dialektikus materializmus szempontjait alkalmazza.

UNITÁRIUS ÉLET
A lap tulajdonosa a Magyarországi Unitárius Egyházkör.

Felelős szerkesztő és kiadó:
Dr. Csiki Gábor.
Évi előfizetési díja: 12 forint.
Nyomta: „Műveltség“-nyomda,
VIII., József-utca 41.
F. v.: Mészáros J.